

DETERMINATIONS AND EVALUATIONS ABOUT STUDIES CONDUCTED IN TURKEY ON MODERN UZBEK STORYTELLING

Veli Savaş Yelok

Assoc. Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters,
Department of Contemporary Turkish Dialects and Literatures,

Abstract: If one wants to know and learn about the way of life, customs and traditions, spiritual and moral virtues of a people, one must get acquainted with its literature and read and learn it. There is almost no other mirror in the world like literature that can accurately reflect the life of the groups that make up a people, their social, economic orientations and concerns, spiritual and spiritual world.

Although the literary heritage of Uzbeks is known and read in Turkey thanks to the sultans of the word such as Alisher Nawâyi, the recognition of Modern Uzbek Literature among Turkish readers began to increase in the 1990s. The reader who reads the works of many Uzbek writers such as Abdulla Qadiri, Aybek, Abdulla Kahhar, Said Ahmad, Shukur Khalmirzayev, Askad Mukhtar, Tahir Malik, Nazar Esankul, Isacan Sultan in Turkish feels satisfaction by seeing the closeness, commonalities, similar appearances between the works of the writers of the two brotherly peoples through these writers.

In this paper, information will be given about the amount, nature and periodic characteristics of the stories translated from modern Uzbek literature into Turkish. Thus, it will be tried to determine the opinion of the Turkish reader about the Uzbek story tradition and the fictional approach based on the subject, hero and event in the

works of Uzbek story writers. Based on the findings, the determinations and evaluations related to the proper and appropriate introduction of the modern Uzbek story and storytellers both in Turkey and in different countries of the world will be included.

Key words: Modern Uzbek story, translation, selection, literary relationship, identity establishment.

**MODERN ÖZBEK HİKÂyecİLİĞİ ÜZERİNE TÜRKİYE’DE
YAPILAN ÇALIŞMALAR HAKKINDA TESPİT VE
DEĞERLENDİRMELER
VELİ SAVAŞ YELOK**

***Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş
Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü,***

Özet: İnsan, bir halkın hayat tarzını, gelenek ve göreneklerini, manevi ve ruhi faziletlerini tanımak ve öğrenmek istiyorsa, onun edebiyatıyla tanışması ve onu okuyup öğrenmesi gerekir. Dünyada, bir halkı oluşturan grupların hayatını, onların sosyal, iktisadi yöneliş ve endişelerini, manevi ve ruhi âlemini hakkanî bir şekilde aksettirebilen edebiyat gibi başka bir ayna neredeyse yoktur.

Özbeklerin edebi mirası her ne kadar Alişir Nevâyî gibi sözün sultanları sayesinde Türkiye’de bilinip okunuyor olsa da Modern Özbek Edebiyatının Türk okuyucular arasında bilinir hâle gelmesi daha çok 1990’lı yıllarda artmaya başlar. Abdulla Kadiri, Aybek, Abdulla Kahhar, Said Ahmed, Şükür Hâlmirzayev, Askad Muhtar, Tahir Malik, Nazar Eşankul, İsacan Sultan gibi pek çok Özbek yazarının eserlerini Türkçede okuyan okuyucu, bu yazarlar aracılığıyla iki kardeş halkın yazarlarının eserleri arasındaki yakınlığı, müştereklikleri, benzer görünüşleri görerek memnuniyet hisseder.

Bu tebliğde Modern Özbek Edebiyatından Türkçeye tercüme edilen hikâyeler miktarı, mahiyeti ve dönemsel nitelikleri hakkında bilgiler verilecektir. Böylece

Türk okuyucusunun Özbek hikâye geleneği ile Özbek hikâye yazarlarının eserlerinde yer verdiği konu, kahraman ve olay esasadaki kurgusal yaklaşımıyla ilgili düşüncesi tespit edilmeye çalışılacaktır. Ortaya konulan tespitlerden hareketle Modern Özbek hikâyesi ve hikâyecilerinin gerek Türkiye’de gerekse dünyanın değişik ülkelerinde yerinde ve uygun bir şekilde tanıtılmasıyla ilgili tespit, değerlendirmelere yer verilecektir.

Anahtar sözcükler: Modern Özbek Hikâyesi, tercüme, seçki, edebi ilişki, kimlik tesisi.

Türk soyluların edebiyatlarından metin çeviri çalışmaları, Türkiye’de esasen akademik çevrelerde 1970’li yıllarda başlamış olsa da bu konu 1991 yılında Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla birlikte daha geniş çevrelerin önemli bir meselesi hâline gelmiştir. Günümüzden bakıldığında çeyrek asrı bulan bu zaman zarfında, önce bütün Türk dillerinin öğrenilmesine imkân hazırlayan gramer ağırlıklı çalışmalar yapılmış, bunun hemen arkasından da bu toplulukların fikir, duygu ve hayal dünyası ile onların hayata bakışını anlatan sözlü ve yazılı edebî eserler, karşılıklı olarak aktarılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalara Türkiye cephesinden bakıldığında Özbekçeden Türkçeye şiirlerin, romanların, hikâyelerin, destanların Türkçeye tercüme edildiği görülür.

Tebliğimizin başlığı çerçevesinde Özbek edebiyatından Türkiye Türkçesine tercüme edilen eserlere bakıldığında ilk çevirinin 1970 yılında yapıldığı, günümüze kadar olan süreçte de bu çeviri faaliyetinin yükselen bir ivmeyle devam ettiği görülür. Bu süreç zarfında sadece çeviriler değil, Özbek edebiyatını ilmi esaslarda konu edinen pek çok inceleme de yapılmıştır.

Özbekçeden Türkçeye çevrilen eserlere bakıldığında halk edebiyatını, klasik ve modern edebiyatı çevreleyen geniş bir yelpazede eserlerin tercüme edildiği görülür. Bir halkın milli kimliğini tesis ederek onun millet olma sürecinin ve kendisini ortaya koymasının delili olmanın yanı sıra onu millet hâline getiren değer ve düşüncelerin bütününü halk edebiyatı ürünlerinde görmek mümkündür. Özbeklerin halk edebiyatının Türkiye’de tanıtılması ve okunması amacıyla kitaplaşmış

çalışmalardan bazıları *Özbek Halk Masalları* (Hüseyin Baydemir), *Özbek Efsaneleri* (Hüseyin Baydemir); *Özbek Sözlü Geleneğinde Masallar* (Selami Fedakâr) adlarıyla müstakil kitap olarak yayımlanmıştır. Yine Türkçeye çevrilerek kitap olarak yayımlanan Özbek destanlarından bazıları *Alpamiş Destanı* (Aysu Şimşek: Canpolat, Aynur Öz), *Erali ve Şirali* (Selami Fedakâr), *Melike Ayyar Destanı* (Dilek Yücel), *Dalli* (Dilek Sezer), *Ayçınar Destanı* (Ayşe Solmaz), *Huşkeldi ve Belagerdan* (Rıdvan Öztürk), *Rüstem Han Destanı* (Selami Fedakâr)dır.

Özbek klasik edebiyatı konusunda yayımlanan makalelerin bibliyografik künyelerini bir araya getiren ve bunlarla ilgili değerlendirmeler yapan çalışmaları göstermek gayesiyle yayımlanmış makalelerde yer alan akademik çalışmaların sayısı yüzlerle ifade edilir. Türkiye’de, Özbek Klasik Edebiyatının pek çok temsilcisi üzerine kitaplar yazılmış, makaleler yayımlanmış olsa da bu çalışmaların merkezinde şüphesiz, Alişîr Nevâyî yer almıştır. Nevâyî’nin Türkiye’de yayımlanan eserleri *Bedâyi’ul- Vasat* (Kaya Türkay), *Çihil Hadîs* (Erba’in) (Mehmet Turgut Berbercan), *Ferhâd ü Şirin* (Gönül Alpay- Tekin), *Fevâidü’l- Kiber* (Önal Kaya), *Garâ’ibü’s- Sıgar* (Günay Kut), *Hamsetü’l- Mütelayyirîn* (Ayşehan Deniz Abik), *Hayretü’l -Ebrar* (Vahit Türk, Şaban Doğan), *Leylî vü Mecnûn* (Ülkü Çelik Şavk), *Lisânü’t- Tayr* (Mustafa Canpolat), *Mecalisü’n- Nefayis* (Hüseyin Ayan), *Mecâlisü’n- Nefâyis* (Kemal Eraslan), *Mîzânu’l- Evzân* (Kemal Eraslan), *Muhakemetü’l- Lugateyn* (F. Sema Barutçu Özönder), *Nesâyimü’l- Mahabbe Min Şemâyimi’l- Fütüvve* (Kemal Eraslan), *Seba- yi Seyyâr* (Güzin Tural), *Sedd- i İskenderî* (Hatice Tören)dir.

1900’lü yıllardan itibaren teşekkül etmeye başlayan ve Özbeklere yeni bir dönemi, müstakil bir hayat ve devlet ile hür sanatkârları müjdeleyerek günümüze kadar devam eden Çağdaş Özbek edebiyatı ve bunu oluşturan sanatkârlar da Türk okuyucuların dikkatinden hiçbir zaman uzak kalmamıştır. Roman adı altında çevrilerek Türk okuyucusunun dikkatine sunulan ve tekrar tekrar baskıları yapılan eserler *Adalet Menzili* (Adil Yakubov), *Ahmet Yesevî* (Sadullah Siyayev), *Ulu Egemenliğe Doğru* (Muhammed Ali Ahmedoğlu), *Buhara Cellâtları* (Sadreddin Ayni), *İbni Sina* (Adil Yakubov), *Kefensiz Gömülenler* (Şuayip Karakaş), *Kefensiz*

Gömülenler (Ahsen Batur), *Köhne Dünya* (Adil Yakubov), *Mukaddes* (Adil Yakubov), *Nevai* (Musa Aybek), *Ötken Künler* (Abdulla Kadiri), *Sarı Devın Ölümü: Sihirli Kalpak- 1* (Hudayberdi Tohtabayev), *Sarı Devın Ölümü: Sarı Devın Sonu -2* (Hudayberdi Tohtabayev), *Son Timurly-1* (Pirim Kadirov), *Son Timurly- 2*, (Pirim Kadirov), *Uluğbey'in Hazinesi* (Adil Yakubov), *Unutulan Sahiller* (Nur Ali Kabul), *Yıldızlı Geceler* (Pirim Kadirov)dir.

Modern Özbek edebiyatının gelişim sürecinin en güzel takip edilebileceği eserler şüphesiz hikâyelerdir. Hikâyelerde hem bir milletin edebiyatının gelişim süreci takip edilebilir hem de onun neler düşündüğü, nasıl yaşadığı, nelere değer verdiği yer alır. Yine hikâyelerde bir milletin örf ve âdetleri, hayata bakışı, insan ve toplumla ilgili değerlendirmeleri, insanın fikrî ve manevî değişim ve gelişim süreci, hayatını idame ve ikame ettirmede yöneldiği yol ve düşünceler, doğrudan doğruya kendisini gösterir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere Özbek hikâyeciliğinin gelişim sürecini ana hatlarıyla takip edecek mahiyette hikâyenin Türkçeye çevrildiği, bunların da özellikle belirli dönemlerin temsilcisi olan hikâyeciler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Millî Uyanış Devri Özbek Edebiyatı	Abdurauf Fitrat: 1 Abdulla Qodiriy: 2		Cho'lon: 3
Sovyet Dönemi Özbek Edebiyatı	Abdulla Qahhor: 4 Odil Yoqubov: 4 Omon Muxtor: 2 Asqad Muxtor: 1 Oybek:1	G'afur G'ulom: 3 Mirkarim Osim 7 Mirmuhsin:1 Nurali Qobul : 2 O'lmas Umarbekov:3	Pirimqul Qodirov: 1 Said Ahmad: 3 Saide Zunnunova:1 Shukur Xolmirzayev: 5 Tohir Malik: 1

	Oydin: 1	O'tkir Hoshimov:6	
Bağımsızlık Dönemi Özbek Edebiyatı	Abdulhamid Ismoil: 1		G'affor
	Abduqayum Yo'ldosh:1		Hotamov: 1
	Abdulatif Abdullayev: 1		Mehriniso
	Abulqosim Mamarasulov: 1		Abdurahmonova: 1 Mashrab
	Ahmad A'zam: 2		Boboyev: 1
	Olim Otaxon: 1		Nodir
	Alisher Ibodinov: 1		Normatov: 1
	Ashurali Jo'rayev:1		Nazar
	Bahtiyar Nuriddinov:1		Eshonqul: 7
	Jo'ra Fozil: 1		Normurod
	Jumanazar Beknazar: 1		Norkobilov: 1
	Erkin A'zam: 3		O'rinbay
	Erkin Malik: 1		Usmon: 1
	G'ulom Karimiy: 1		O'tam
	Xayridin Sultanov: 2		Mirzayor: 1
	Xurshid Do'stmuhammad: 2		O'ktemay: 1
	Isajon Sulton: 8		Sobir O'nar: 1
	Mahmud Yo'ldoshev: 1		Said Anvar:1
	Mas'uma Ahmedova: 1		Salomat Vafo: 1
	Erkin Samandar: 1		Shodiqul Hamroyev: 1 Shoyim Bo'tayev: 1 Tog'ay Murod: 3

		To'liqin Hayit: 1 Ulug'bek Hamdam: 1 Uyg'un Ro'ziyev: 1 Zuhra Mamadaliyeva: 1 Zulfiya Kuroloyqizi: 1
Tablo-1: Türkçeye hikâyeleri tercüme edilen yazarlar ve tercüme edilen hikâye sayıları		

Bu hikâye tercümelerinden bir kısmı çeşitli edebiyat dergilerinde neşredilmiş, bazı tercümelemler ise müstakil bir kitap olarak okuyucunun karşısına çıkmıştır. Tebliğimizin sunulduğu tarihe kadar Özbekçeden Türkçeye çevrilerek dergilerde ya da kitaplarda yayımlanan hikâye sayısı 111'dir. Bu yazarların Türkçeye çevrilen hikâyelerinden bazıları *Altın Yapraklar*¹ (Oltin Barglar/ O'Imas Umarbekov), *At Sahibi*² (Ot Egasi/ Shukur Xolmirzayev), *Baba*³ (Ota G'affor Hotamov), *Bahaddin'in Köpeği*⁴ (Bahoviddinning Iti/ Nazar Eshonqul), *Bahar Suları*⁵ (Bahor suvlari /Саид Аҳмад), *Bir Gün Karınca Olup...*⁶ (Bir Kuni Chumoli Bo'lib.../ Nodir Normatov), *Cinler Bezmi*⁷ (Jinlar Bazmi/ Abdulla Qodiriy), *Çukur*⁸ (O'pçon /Nazar Eshonqul), *Dördüdü Kattaki Sararmış Pencere*⁹ (To'rtinchi Qavatdagi

¹ O'Imas Umarbekov, Altın Yapraklar, Çev. Tuğba Bayraktarlar, Kardeş Kalemler Dergisi, Sayı: 63, Mart 2012.

² Shukur Xolmirzayev, At Sahibi, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 18, 2014.

³ G'affor Hotamov, Baba, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 22, 2014.

⁴ N. Eshonqul, Bahaddin'in Köpeği, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 28, 2015.

⁵ Said Ahmad, Bahar Suları, Çev. Tuğba Bayraktarlar, Kardeş Kalemler Sayı: 85, 2014.

⁶ Nodir Normatov, Bir Gün Karınca Olup..., Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 23, 2015.

⁷ Abdulla Qodiriy, Cinler Bezmi, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 11, 2013.

⁸ Nazar Eshonqul, Çukur, Marufcan Yoldaşev-Yılmaz Özkaya, Bağımsızlık Dönemi Özbek Edebiyatı (Şiir/ Hikâye/ Roman/ Piyes), Bengü Yayınları, Ankara, 2018.

⁹ Olim Otaxon, Dördüdü Kattaki Sararmış Pencere, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 21, 2014.

Sarg'ish Deraza/ Olim Otaxon), *Ekmekçi Kız*¹⁰ (Novvoy Qiz/ Abdulhamid Cho'lpon), *Gidilince Dönülmeyen Kapı*¹¹ (Borsa Kelmas Darvozasi/ Said Ahmad), *Gölge Oyunu*¹² (Chodirxayol/ Asqad Muxtor), *Güneş de Alevdir*¹³ (Quyosh Ham Olov/ Alisher Ibodinov), *Güneş Neden Doğuverdi*¹⁴ (Quyosh Nega Chiqaveradi?/ Zulfiya Kuroloyqizi), *Güvercinlerin Dönmediği Akşam*¹⁵ (Kaptarlar Qaytmagan Kun/ Nurali Qobul), *Hasan Keyfi*¹⁶ (Hasan Kayfiy/ G'afur G'ulom), *Hayat Şimdi Başlıyor*¹⁷ (Hayot Endi Boshlanadi/ Abduqayum Yo'ldosh), *Hisamiddin El-Yaği*¹⁸ (Hisomiddin Al-Yog'iy/ Shoyim Bo'tayev), *Karpuz*¹⁹ (Taruuz/ Sobir O'nar), *Korku*²⁰ (Dahshat/ Abdulla Qahhor), *Müslüman*²¹ (Musulmon/ Ulug'bek Hamdam)dır.

Özbekçeden Türkçeye tercüme işiyle meşgul olanlar eser tercihlerini daha ziyade kendi edebi zevkine göre yapmış; tercümesinde de kendi filolojik formasyon ve kabiliyeti çerçevesinde bir yol takip etmiştir.

Özbek -Türk ilişkilerinin yeniden başladığı ve süreç içerisinde daha da geliştiği 1990'lı yılların devamında geçen zaman zarfında edebî metinlerin aktarılmasının usul ve esasların konusunda özel olarak ciddi bir çalışma yapılmamış, bu işin prensipleri maalesef ortaya konulmamıştır.

Burada yapılacak tespitler hem Özbekçeden Türkçeye hem de Türkçeden Özbekçeye yapılacak hikâye ve diğer edebî tercüme çalışmalarına yöneliktir.

¹⁰ A. Cho'lpon, *Ekmekçi Kız*, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 12, 2013.

¹¹ Said Ahmad, *Gidilince Dönülmeyen Kapı*, Fatma Açık, Özbek Hikâyeciliği ve Özbek Edebiyatından Seçme Hikâyeler, Kurgan Edebiyat, Ankara, 2012.

¹² Asqad Muxtor, *Gölge Oyunu*, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 25, 2015.

¹³ A. Ibodinov, *Güneş De Alevdir*, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 37, 2017.

¹⁴ Zulfiya Kuroloyqizi, *Güneş Neden Doğuverdi?*, Fatma Açık, Özbek Hikâyeciliği ve Özbek Edebiyatından Seçme Hikâyeler, Kurgan Edebiyat, Ankara, 2012.

¹⁵ Nurali Qobul, *Güvercinlerin Dönmediği Akşam*, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 20, 2014.

¹⁶ G'afur G'ulom, *Hasan Keyfi*, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 20, 2014.

¹⁷ Abduqayum Yo'ldosh, *Hayat Şimdi Başlıyor*, Fatma Açık, Özbek Hikâyeciliği ve Özbek Edebiyatından Seçme Hikâyeler, Kurgan Edebiyat, Ankara, 2012.

¹⁸ S. Bo'tayev, *Hisamiddin El-Yaği*, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 19, 2014.

¹⁹ Sobir O'nar, *Karpuz*, Marufcan Yoldaşev-Yılmaz Özkaya, Bağımsızlık Dönemi Özbek Edebiyatı (Şiir/ Hikâye/ Roman/ Piyes), Bengü Yayınları, Ankara, 2018.

²⁰ Abdulla Qahhor, *Korku*, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 10, 2012.

²¹ Ulug'bek Hamdam, *Müslüman*, Çev. Veli Savaş YELOK, Kurgan Edebiyat, Sayı: 26, 2015.

1. Tercüme faaliyeti, öncelikle karşılıklı iki dilin çok iyi bilinmesini gerektirir. Çeviri yapma esasında bakıldığında söz konusu dilleri bilmek, sadece basit anlaşma seviyesindeki bilmeyi değil, bunun daha da üzerinde sanatkârane bir filolojik formasyon ve kabiliyeti talep eder. Bu nitelik söz konusu olmadığında karşılıklı olarak her iki dile çevrilen metinler sadece gramatikal nitelikleri çerçevesinde aktarılmış, yazarın eserine verdiği ruh olan üslup ve edebi zevk ortadan kalkmış olur. Bu da edebi eserler aracılığıyla Türk soyluların birbirine duyduğu merak ve heyecanı karşılamayacak, bu durum doğal olarak çeviri faaliyetine konu olan edebî eserlerin hak ettiği ilgiyi görmemesine sebep olacaktır. Bu münabesetle çeviri yapma işine aday olanların yaptıkları işte kullandıkları dili doğru, güzel ve zevkli kullanılmalarını gerektirir. Aksi takdirde dilin musikîsinin farkına varılmadığı veya ihmal edildiği yazarına ait olmayan eserler ortaya çıkacaktır. Çeviri faaliyetinde estetik endişenin bulunmaması, çalışmaya konu olan edebî eseri hiç şüphesiz kaba bir kelime yığını hâline getirecektir. Hâlbuki edebî eser, alelâde bir haber yazısı değildir. Uzak fikrî çağrışımlarla duygu ve heyecanın katledilmesi şeklinde değerlendirilebilecek olan bu durum, eserin okunabilirliğini de, kendisinden istifade imkânını da ortadan kaldırmaktadır. Estetik endişenin göz ardı edilmesi, bütün dünyada ve her devirde bütün toplumları en derinden etkileyen bir sanat faaliyeti olan edebiyatı ve edebî eseri hafife almak, hem sahibi hem de vârisi olmakla iftihar ettiğimiz zengin bir medeniyeti görmezden gelmek demektir.

2. Tercüme işine soyunan adayın çalışmasına konu edindiği eserin çevirisine başlamadan önce hiç olmazsa bu edebî eserin hangi şartlar altında vücuda getirildiğini anlamaya çalışması gerekir. Eserin asıl sahibi olan sanatkârın hayat ve olaylar karşısında nasıl bir tecessüs, tefekkür, tasavvur, tahayyül ve tahassüs merhalelerinden geçtiğini; onun bir cümleyi, hatta bir kelimeyi yazmadan önce nasıl bir doğum sancısı çektiğini anlamaya çalışmak gerekir. Bu sebeple tercüme işi, biraz çileli bir iştir. Ancak bu çileye razı olanlar bu işi başarabilirler ve bunu başarabilenler, kendi dillerinde orijinal denilebilecek değerde yeni ve güzel bir eser ortaya koyabilirler. Bunu daha anlaşılır şekilde ifade etmek gerekirse mütercimim Cho‘lpon‘ın, Asqad Muxtor‘ın, Xayridin Sultanov‘un, Xurshid Do‘stmuhammad‘in

yahut Zulfiya Kurolboyqizi'nın kendi dilinde söylediği bir cümleyi, “Bunlar şayet Türkiyeli bir yazar olsaydı acaba nasıl yazardı?” sorusuna mutlaka bir cevap aramak lâzımdır. Bu durum Türkçeden Özbekçeye tercüme yapanlar için de aynıyla geçerlidir. Aslında tercüme işinin özü de bundan ibarettir.

3. Özbekçeden Türkçeye çevrilecek hikâyelerin (ve diğer edebi eserlerin) seçimi oldukça önemlidir. Özbekçeden Türkçeye (/ Türkçeden Özbekçeye) yapılacak yeni çeviri çalışmalarında çevrilecek metinler tespit edilirken bunların çağdaş dönem edebî metinlerinden ve edebî tarihimizi oluşturan metinlerden seçilmelidir. Bu esaslar dâhilinde Özbekçeden Türkçeye (/Türkçeden Özbekçeye) çevrilecek edebî metinlerde millî ve evrensel değer ve gerçeklerle, medeniyetlerin etkileşimliklerini bir arada yansıtabilen klâsik ve çağdaş yazarların eserleri öncelikli olmalıdır. Çeviri için seçilecek eserlerde Özbeklerin (ve Türklerin) ülke gerçekleri ve yaşam düzenini bilen; edebi eserin ait olduğu ülkenin kültür ve dil coğrafyası ile aile yapısı gibi sistematiğini tanıyan ve bunları kendi millî özüne uygun bir anlatımla kurgulayan ve anlamlandıran, evrensel uygarlığın ve dünya edebiyatının bilinciyle kaleme alan yazarların edebî mirası ilk sırada çevrilmelidir.

4. Özbekçeden Türkçeye yapılan edebî çevirilerde bu iki yazı dili, belli bir düzeyde birbirinden farklı dil kullanım özelliklerini içerdiği için genel prensip olarak şunlar gözönünde tutulmalıdır:

a) Çevirisi yapılan her iki yazı dilinin söz varlığında bulunan ve kullanılan birçok kelimenin, anlatım biçiminin farklı anlatımlarda kullanılabildiğine dikkat edilmelidir.

b) Çevirisi yapılan her iki yazı dilinin çeşitli kelimelerinin, her çeşit mecazlaşmış dil kullanım imkânlarının dipnotlarla açıklanmasına mümkün olduğu kadarıyla az yer verilmelidir. Buna bağlı olarak da anlamlar, her iki yazı dilinde daha sık kullanılan ve bilinen uygun kelime, kelime grubu ya da ifade kalıplarıyla anlatılmalıdır.

c) Çeviriye konu olan dile mahsus standart söz sırasının üslubi makamlara göre değişimine ve cümlelerin öğelerine göre parçalanarak kullanılmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca cümlelerdeki kelimelerin ve tamlamaların; söz gruplarındaki

kelimelerin, kelimelerde eklerin vb. düşmesi gibi cümle düzenine ait kullanımların gelişigüzel değil, o dilin mantığına, işleyişine ve edebî anlatımın akışına göre belirlenmelidir.

ç) Çeviriye konu olan her iki yazı dilinde aynı olan atasözleri ve deyimlerin bulunduğu farkında olunmalı ve bu şekilde olanlar muhafaza edilmelidir. Bunun yanı sıra, çeşitli atasözleri ve deyimlerin de çevrilen dilde uygun karşılıklarının çoğu kez bulunabildiği ya da benzer varyantlarının olduğu bilinmelidir. Bunların olmadığı durumlarda söz konusu atasözleri yahut deyimlerin, çeviri metinlerde açıklamasıyla birlikte orijinal şekli kullanılmalıdır.

Sonuç olarak Türklerin ve Özbeklerin birbirlerinin dünü, bugünü ve yarını hakkında doğru bir kanaat ve ileri bir fikre sahip olabilmek, onların birbirlerine yakınlaşmalarını temin etmek bakımından metin çeviri çalışmaları büyük önem arz etmektedir. XIX. yüzyılın sonuna doğru yaşanmaya başlayan medeniyetlerin kavuşması doğrultusunda, Batı medeniyetinin de tesiriyle Türk halklarının edebiyatı, XX. yüzyılın bütün edebî tür ve şekilleriyle (roman, hikâye, piyes, şiir çeşitleri vb.) daha da gelişmiş ve zenginleşmiştir. Kardeş edebiyatların birbirini tanıma, anlama ve birbirlerinin edebi eserlerden zevk alma süreci 1990'lı yıllarda hız kazanmıştır. Bundan sonraki yapılacak iş, söz konusu hızı hiç kaybetmemektir.

Kaynaklar

1. Ahmet B. Ercilasun, “Lehçeler Arası Aktarma”, *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Ankara 1997.
2. Ahmet B. Ercilasun, “Lehçelerden Türkiye Türkçesine Aktarma”, *II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı-Tebliğler*, 8–10 Aralık 1994, Baskı: Ankara 1995.
3. Ahmet B. Ercilasun, “Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar”, *Dil Dergisi*, Ankara 1992.
4. Ahmet Cemal, “Yazın Çevirisi Eğitimi Üzerine Düşünceler”, *Dilbilim Araştırmaları*, Hitit Yayınevi, 1993.

5. Ahmet Kocaman, “Çeviri, Çeviri Eleştirisi, Dilbilim”, *Dilbilim Araştırmaları*, Hitit Yayınevi, 1993.
6. Fatih Kirişçioğlu, “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 20, 2006.
7. Hasan Ananur, “Anlam Odaklı Çeviri Yöntemi ve Uygulaması Üzerine”, *Kuramsal ve Uygulamalı Çeviri Sorunları, Sempozyum Bildirileri*, 2000.
8. Işın Bengi, “Çeviri Eleştirisi Bağlamında Eleştirel Bilincin Oluşması ve Eleştiri, Üst-Eleştiri, Çeviribilim İlişkileri”, *Dilbilim Araştırmaları*, Hitit Yayınevi, 1993.
9. Mehman Musaoğlu, “Türkçede Çeviri ve Aktarma”, *Bilig*, Sayı 24, 2003.
10. Melek Dosay Gökdoğan, “Bilim Tarihinde Çevirinin Yeri, Kuramsal ve Uygulamalı Çeviri Sorunları”, *Sempozyum Bildirileri*, 2000.
11. Mustafa Uğurlu, “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve “Abay Yolu” Romanı”, *Bilig*, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 15, 2000.
12. Suat Karatay, “Çeviri Eleştirisinin Bilimsel Konumu Üzerine Eleştirel Görüşler ve Bir Model Önerisi”, *Dilbilim Araştırmaları*, Hitit Yayınevi, 1993.
13. Veli Savaş Yelok, “Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine Aktarma Meseleleri”, *Gazi Türkiyat*, Güz 2014/15: 67-86.